

ОСОБЛИВОСТІ ТЬЮТОРСЬКОГО СУПРОВОДУ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРИВАТНІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються змістові компоненти авторської технології тьюторського супроводу соціального розвитку молодших школярів, розробленої для приватних закладів середньої освіти командою приватної школи «КМДШ». З досвіду науково-практичної діяльності автор класифікує тьюторський супровід учнів початкової ланки на операційний, який полягає в адмініструванні освітньо-формаційного процесу, та розвивальний, до якого належать навчально-науковий тьюторський супровід і тьюторський супровід соціального зростання. Наводяться вичерпні деталізовані задачі кожного із видів соціально-педагогічного наставництва над молодшими школярами.

За результатами експериментальної роботи автор наводить основні завдання тьюторського супроводу соціального розвитку молодших школярів у приватній школі: створення у класі формульованого збагачувального виховного середовища; забезпечення успішної соціалізації; формування компетентностей тьюторанта, модерація та гармонізація міжособистісних відносин тьюторантів; запобігання і протидія виявам асоціальної поведінки у класі. Автор доходить висновку, що широтою охоплення тьюторський супровід соціального розвитку поділяється на груповий та індивідуальний.

У статті обговорюються дієві інструменти тьюторського супроводу молодших школярів: смарт-альбом особистісного зростання та поведінковий контракт. Призначенням авторського смарт-альбому є дидактичний супровід авторських курсів «Я-особистість» у 1-2 класах та «Я-особистість» (за методикою Edutainment) у 1 класі; трекінг сформованості компетентностей ціннісно-компетентної моделі здобувача освіти «КМДШ»; візуалізація індивідуального тьюторського супроводу молодшого школяра; креативна організація цікавого та розвивального дозвілля молодших школярів. Автор описує методику здійснення трекінгу особистісного зростання завдяки авторському дидактичному інструменту, визначає переваги його застосування.

Ключові слова: молодші школярі, приватна школа, соціальний розвиток, тьютор, тьюторський супровід.

Існування людського індивідуу поза соціумом є неможливим, оскільки саме у ньому відбуваються індивідуалізація та соціалізація, становлення та розвиток особистості, спрямованої на персоналізацію власного буття. Нині в Україні сформувалася така соціальна структура суспільства, у якій чітко виокремлюється соціальна поляризація, що детермінує різні вектори прогнозування свого соціального майбутнього залежно від приналежності до певної соціальної спільноти [5].

За даними дослідження Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова «Середній клас в Україні: уявлення і реалії» однією із приналежних дефінітивних характеристик представників вищого та середнього класів для самоідентифікації до цих когорт є прагнення забезпечити дітей (онуків) якісною освітою, навчити їх вести здоровий спосіб життя, постійно підвищувати освітній і культурний рівні, що на практиці створює попит на елітарну освіту, пропозицію на ринку для якої реалізують здебільшого приватні школи із різноманітними педагогічними і соціально-педагогічними технологіями, запроваджених для забезпечення автентичності та конкурентоспроможності їх як закладів середньої освіти.

Існуючий меритократичний підхід до формування мережі закладів середньої освіти, як стверджує С. Оксамитна [4, с. 8], не просто легітимізує наявну соціальну нерівність, а й перетворює переваги народження на легітимізацію освітніх успіхів. Погоджуючись із нею, Л. Ліпич стверджує, що освіті відводиться роль катализатора у соціалізації дітей і молоді або як соціально-гомогенної спільноти, або як диференційованої множини груп, які функціонально залежать від соціального статусу та матеріальних статків батьків [3, с. 298].

Фундаментально проблема соціалізації та впровадження інноваційних виховних технологій у закладах загальної середньої освіти представлена у наукових працях І. Беха, Т. Алексеєнко, О. Авраменка, Г. Авер'янової, Ю. Возної, Г. Лещук, А. Капської, Т. Кравченко, Ж. Петровича, С. Чернети, Ю. Швалба. Концептуальні основи формування просоціальної поведінки дитини висвітлені у працях В. Кириченко та О. Єжової.

Дотичні до проблеми питання формування цінностей в сучасних соціокультурних умовах досліджені Л. Гончар; проблематика соціальної адаптації молодших школярів у сучасному соціумі – Л. Фроловою, в умовах Нової української школи – О. Передій. Л. Петько у своїх розвідках розглядає тематику формування соціальної активності молодших школярів, Т. Андрєєва та О. Пахомова – соціалізацію особистості як результат соціального виховання.

Проблематиці імплементації у приватних школах інноваційних соціально-педагогічних технологій присвячені розвідки О. Бурим, О. Балакшиної, Т. Швець, О. Язикова. Окремим аспектам організації тьюторської діяльності у закладі загальної середньої освіти присвячено праці А. Бойко, Н. Дем'яненко, Л. Москальової, К. Осадчої, Л. Шеїної.

Метою статті є характеристика змісту авторської технології тьюторського супроводу соціального розвитку молодших школярів, який реалізується у початковій ланці приватного закладу освіти.

Оскільки молодший шкільний вік є сенситивним для процесу соціалізації, конкурентоспроможний приватний заклад освіти має докладати всіх зусиль для створення умов ефективного соціального виховання й розвитку дітей цього віку, накопичення у них позитивного соціального досвіду, формування цілісної творчо-орієнтованої особистості, яка успішно адаптуватиметься до різних умов життєдіяльності [2]. Пропонуючи клієнтам послуги школи повного дня, приватні установи все частіше застосовують інноваційні технології, спрямовані на моделювання особистісно-орієнтованої виховної системи, яка є своєрідним «виховним континуумом».

Однією з найпоширеніших на ринку приватних освітніх послуг України технологій, що забезпечує моделювання особистісно-орієнтованої виховної системи та в рамках якої відбувається найбільш оптимальне ментальне, соціальне та фізичне становлення молодшого школяра у закладі повного дня, є технологія тьюторського супроводу.

Аналіз досвіду науково-практичної діяльності щодо впровадження авторської технології тьюторського супроводу молодших школярів на базі 25 класів початкових шкіл мережі приватних закладів освіти «КМДШ» (Київ і Львів) дає можливість зважено узагальнити, що тьюторський супровід молодших школярів за своїм функціональним змістом є синтезом операційної та розвивальної тьюторської діяльності, який передбачає низку конкретизованих задач (рис. 1).

Рис. 1. Компоненти тьюторського супроводу молодших школярів у приватній школі

Операційний тьюторський супровід учнів початкової ланки в рамках експериментальної моделі, запровадженої у ПЗО «КМДШ», полягає в адмініструванні освітньо-інформаційного процесу, учасником якого є школяр-початківець. Основними завданнями тьютора у межах цього напрямку є:

- забезпечення регламентних і режимних процедур (облік присутності, взаємодія із сервісними службами школи щодо харчування, трансферу, медичного обслуговування дитини);
- комунікація з батьками, вчителями та іншими працівниками школи щодо перебування дитини у школі, її участі в освітньо-інформаційній програмі закладу;
- асистування дитині у виконанні завдань під час навчальних занять, допомога у підборі необхідного дидактичного матеріалу для навчання, контроль за наявністю у тьюторанта необхідного навчального реманенту;
- ведення звітності щодо регламентних і режимних процедур, створення та ведення профайлу учня.

Однак більш значущим у контексті особистісної трансформації дитини є розвивальний тьюторський супровід, який охоплює як навчально-пошукову діяльність дитини, так і її соціальний розвиток. Під час цього наукового дослідження було визначено, що тьюторський супровід соціального розвитку – специфічний вид соціально-педагогічного наставництва, спрямований на створення умов засвоєння здобувачем освіти сукупності провідних соціальних норм, накопичення ним соціального досвіду і вироблення в нього ціннісних ставлень до дійсності та спроможності до саморегуляції поведінки [1].

Рефлексія експериментальної роботи дає можливість підсумувати, що ключовими завданнями тьюторського супроводу соціального розвитку молодших школярів приватного закладу освіти є:

- створення у класі формульовального збагачувального виховного середовища;
- забезпечення успішної соціалізації дитини в умовах класного колективу та нових соціальних ролей;
- формування соціальної, емоційної, комунікативної компетентностей тьюторанта, трансформація конс’юмерського світогляду дитини на прос’юмерський;
- модерація та гармонізація міжособистісних відносин тьюторантів, сприяння у нарощуванні соціального капіталу дитини;

- створення різносторонніх ситуацій соціальної взаємодії між тьюторантами з метою формування і засвоєння ними нових якісних моделей поведінки;
- сприяння розкриттю особистісного потенціалу школяра, участь у його цілепокладанні та рефлексії,
- анімація безпечного та розвивального дозвілля й відпочинку молодших школярів, організаційне забезпечення «вільної гри»;
- запобігання і протидія виявам асоціальної поведінки у класі, поведінкова корекція, забезпечення правил і рутин колективу.

За широтою охоплення тьюторський супровід соціального розвитку поділяється на груповий (тьютор одночасно працює із усім класним колективом) та індивідуальний (взаємодія «тьютор-тьюторант»). Специфічним різновидом останнього є глибинний індивідуальний тьюторський супровід, який полягає у профілактичній інтервенції щодо визначеного тьюторанта – цілеспрямованому впливові тьютора з превентивною метою. Завданнями такого втручання є трансформація ставлення дитини до певної соціально-поведінкової проблеми завдяки зміні / подоланню деструктивних уявлень, поглядів, переконань, мотивів, інтересів, звичок, стереотипів поведінки, ціннісних орієнтацій, які детермінують цю проблему.

У межах глибинного індивідуального тьюторського супроводу спільно із психологом школи та, за потреби, з батьками може здійснюватися подолання наслідків попереднього травматичного соціального досвіду дитини, який є причиною асоціальної поведінки молодшого школяра чи детермінує його дезадаптацію у класному або шкільному колективах. Здійснюється такий глибинний супровід в середньому 2-3 місяці із кожною дитиною. Він передбачає низку інтерв'ю, діагностично-коригувальної роботи, гармонізацію соціальних відносин «дитина-сім'я», «дитина-клас». Результатом такої інтервенції є спроможність молодшого школяра скоригувати свою поведінку щодо проблеми, не створювати її, а стикаючись із нею, самостійно розв'язувати її, опиняючись у «ситуації успіху».

Провідним методом тьюторського супроводу соціального розвитку молодшого школяра є тьюторіали – зустрічі підопічних із тьютором, які поділяються на групові та індивідуальні. Під час таких зустрічей тьютор застосовує весь арсенал соціально-педагогічних інструментів, щоб залежно від завчасно поставленої мети сформувати необхідну соціальну чи поведінкову навичку, скоригувати модель поведінки.

Одним із дієвих інструментів реалізації тьюторського супроводу соціального розвитку є авторський дидактичний інструмент, розроблений робочою групою педагогів-пошуковців ПЗО «КМДШ», очолюваною нами, – смарт-альбом особистісного зростання, пілотування якого нині відбувається із залученням 378 учнів нашої мережі шкіл.

Особливістю цієї розробки є її чотириєдине призначення: він одночасно виступає універсальним дидактичним засобом до авторських курсів «Я-особистість» у 1-2 класах та «Я-особистість» (за методикою Edutainment) у 1 класі; трекінг-інструментом сформованості компетентностей ціннісно-компетентнісної моделі здобувача освіти «КМДШ»; елементом візуалізації індивідуального тьюторського супроводу молодшого школяра; креативним щоденником і гейміфікованим записником, зошитом для цікавого та розвивального дозвілля молодших школярів.

Найважливіше, що за допомогою смарт-альбому відбувається трекінг особистісного зростання – вимір динаміки соціального розвитку дитини. Оскільки 1 та 2 рік навчання є знаковими у зміні провідного мотиву діяльності дитини, у кардинальній трансформації її соціальної ролі, а також у перенесенні статусу домінуючого інституту соціалізації із сім'ї на школу, педагоги (у нашому випадку – тьютори) мають забезпечувати найбільш ефективний і «м'який» процес зміни соціальної реальності, навчити дитину бути про-соціальною; сформувати у неї систему цінностей суспільства, навички безконфліктної взаємодії, поваги та відповідальності.

Трекінг особистісного зростання – це візуалізація індивідуального тьюторського супроводу дитини. Смарт-альбом дає можливість тьютору бути послідовним у формуванні життєвих навичок дитини відповідно до її вікових особливостей. Також з його допомогою відбувається структуризація цього процесу, не порушується логіка подачі завдань. Дитина завдяки заповненню «треків» бачить свій «прорив», що створює ситуацію успіху, яку завдяки рефлексії варто перетворювати на константу.

Трекінг у смарт-альбомі особистісного зростання здійснюється за допомогою спеціальних «треків». Кожен з інваріантних треків має 10 секторів, 10 завдань для виконання, які розміщуються під стікерами треку. Кожен із варіативних треків має 5 завдань. Розпочинають роботу тьюторанти із треку «Together forever», у 2-му – «Класна команда», обидва з яких присвячені темі згуртування, виробленню та прийняттю цінностей школи і класу, налагодженню соціальних контактів (рис. 2).

Розглянемо на кількох прикладах ті завдання смарт-альбому, які сприяють соціальному розвитку молодших школярів. Так, гра «Бінго» є адаптованою для цього дидактичного інструменту. Вона зосереджена на налагодженні соціальних зв'язків і демонструє учням, що вони мають спільне і відмінне. Спочатку діти мають «розшифрувати» іконки на зразок люблю малювати (рис. 3), після чого ходять і запитують один в одного, чи правда, що їх однокласнику/ці «подобається малювати». У цій грі найважливіше – емоційна рефлексія та прокладання тьютором «містка» до того, що кожен є індивідуальним, має те, що об'єднує, і те, що різнить.

Рис. 2. Сторінка з трекінгом інваріантних треків смарт-альбому особистісного зростання

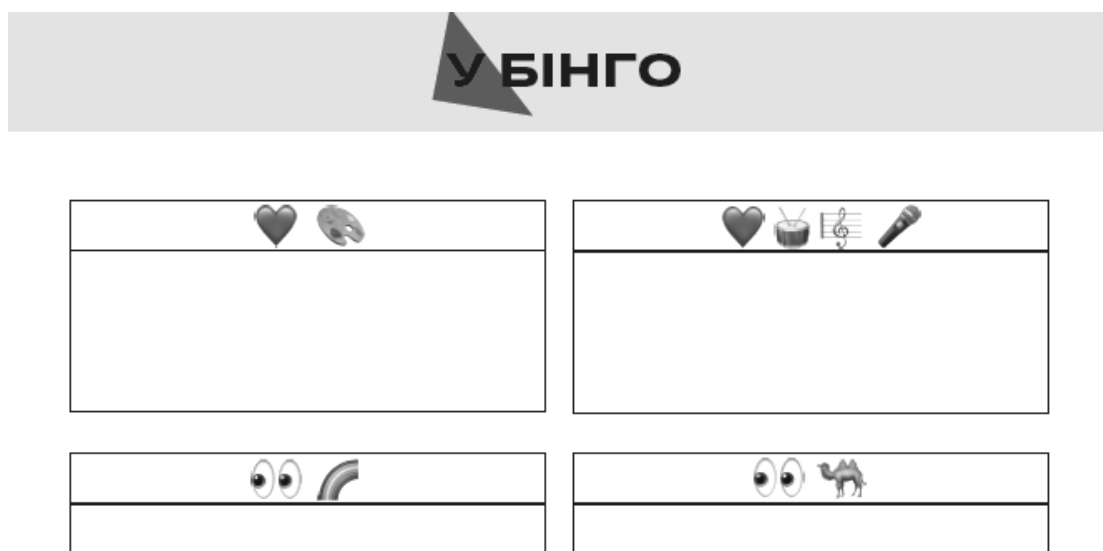

Рис. 3. Сторінка із вправою «Бінго»

Вправа «Мудрий батл» полягає у тому, що необхідно розділити клас по 2 дитини, роздати ситуації, написані на папері. Учням потрібно висловити свій гнів / роздратування, щоб не образити іншого, не обвинувачувати. Вправа «Магазин почуттів» передбачає, що кожен учень запише свою рису характеру, яку б хотів змінити, обмінявши її на іншу. У вправі «Чарівний мішечок» дітям необхідно в коробочку або мішечок записувати протягом 2-3 днів успіхи однокласника, якому вони симпатизують, компліменти, після чого відбувається взаємообмін.

У разі систематичних виявів асоціальної поведінки молодшого школяра дієвим інструментом її корекції в умовах тьюторського супроводу є поведінковий контракт, який укладається з відома батьків між тьютором і тьютором. У ньому обґрунтовується осмислена дитиною потреба у зміні моделі поведінки, деталізується, які дії та вчинки є недопустимими для дитини, яка винагорода може бути отримана за дотримання умов такої угоди [6].

На практиці поведінковий контракт укладається на підставі покрокового опрацювання усіх кейсів соціально неприйнятної поведінки дитини та заміни її соціально прийнятною альтернативною. Кожне формулювання угоди має узгоджуватися із дитиною, їй повинні бути зрозумілими стимули та санкції, прописані у контракті, який має свою тривалість дії – час, відведений на поведінкову корекцію. Результатом викорис-

тання поведінкового контракту є гармонізація відносин дитини у мікросередовищі, подолання поведінкових відхилень, формування якісно нових моделей поведінки.

Викладений матеріал дозволяє зробити висновок, що тьюторський супровід соціального розвитку у початкових класах приватних закладів освіти є дієвою та конкурентно-спроможною соціально-педагогічною технологією, запровадження якої на практиці дозволяє допомогти дитині увійти в сферу соціального життя, у культуру; сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, свого стилю життя, власного соціального досвіду.

Використана література:

1. Альохін М. М. Тьюторський супровід соціального розвитку учнів початкової ланки приватної школи як інноваційна соціально-педагогічна технологія. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2020. № 2(131). С. 87–94.
2. Бех І. Молодший школяр у вікових закономірностях. *Початкова школа*. 2015. № 2. С. 1–3.
3. Ліпич Л. М. Теоретичні погляди на роль освіти як фактору стратифікації. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2017. Вип. 39. С. 297–303.
4. Оксамитна С. М. Експансія вищої освіти та нерівність освітніх можливостей. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 4. С. 6–13.
5. Сисоєва С. Суспільство і особистість: гармонізація розвитку. *Рідна школа*. 2012. № 12. С. 8–12.
6. Ферт О. Гіперактивна дитина у школі: стратегії корекції поведінки та академічної успішності. Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2017. С. 27.

References:

1. Alokhin M. M. (2020). Tutoriyskyi suprovod sotsialnoho rozvytku uchniv pochatkovoї lanky pryvatnoi shkoly yak innovatsiina sotsialno-pedahohichna tekhnolohiia [Tutor support of social development of primary school students in a private school as an innovative socio-pedagogical technology]. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after KD Ushinsky*, 2 (131), 87–94 [in Ukrainian].
2. Bekh I. (2015). Molodshyi shkoliar u vikovykh zakonomirnostiakh [Junior student in age patterns]. *Elementary School*, 2, 1–3 [in Ukrainian].
3. Fert O. (2017). Hiperaktyvna dytyna v shkoli: stratehii korektsii povedinky ta akademichnoi uspishnosti [Hyperactive child at school: strategies for behavior correction and academic success]. Lviv : Ivan Franko Lviv National University, 27 p. [in Ukrainian].
4. Lipich L. (2017). Teoretychni poglyady na rol osvity yak faktor stratyfikatsiyi [Theoretical views on the role of education as a stratification factor]. *Bulletin of Karazin Kharkiv National University. Series: Sociological research of modern society: methodology, theory, methods*. 39. 297–303 [in Ukrainian].
5. Oksamytna S. (2014). Ekspansiya vyshhoї osvity ta nerivnist osvitnix mozhlyvostej [Expansion of higher education and inequality of educational opportunities]. *Actual problems of sociology, psychology, pedagogy*. 4. 6–13 [in Ukrainian].
6. Sysoieva S. (2012). Suspilstvo i osobystist: harmonizatsiia rozvytku [Society and personality: harmonization of development]. *Ridna shkola*, 12, 8–12 [in Ukrainian].

Alokhin M. M. Features of tutor support of social development of private primary school students

The article considers the content components of the author's technology of tutoring the social development of primary school children, developed for private secondary schools by the team of the private school «KMDS». From the experience of scientific and practical activities, the author classifies tutoring of primary school students into operational, which consists in the administration of the educational and educational process, and developmental, which includes educational and scientific tutoring and tutoring of social growth.

Exhaustively detailed tasks of each type of social and pedagogical mentoring of junior schoolchildren are given. According to the results of experimental work, the author cites the main tasks of tutoring the social development of primary school students in a private school: the creation of a formative enriching educational environment in the classroom; ensuring successful socialization; formation of tutor competencies, moderation and harmonization of their interpersonal relations of tutors; prevention and counteraction to manifestations of antisocial behavior in the classroom. The author summarizes that the breadth of coverage of tutoring social development is divided into group and individual.

The article discusses effective tools for tutoring younger students – a smart album of personal growth and behavioral contract. The purpose of the author's smart album is didactic support of the author's courses «I am a person» in grades 1-2 and «I am a person» (according to the method of Edutainment) in grade 1; tracking the formation of competencies of the value-competence model of the student «KMDS»; visualization of individual tutoring of a junior student; creative organization of interesting and developing leisure of junior schoolchildren. The author describes the method of tracking personal growth through the author's didactic tool, determines the benefits of its use.

Key words: primary school children, private educational institution, social development, tutor, tutoring.